

HØYs innspill til Helsereformutvalget

Helsereformen er ikke en kompetansereform. Likevel kan ikke utfordringene utvalget arbeider med – som samhandling, oppgavefordeling, bruk av teknologi og ressursutnyttelse – løses uten å se på hvordan kompetanse utvikles og brukes.

Behov for tydeligere kobling mellom kompetanse og struktur

HØY samler de offentlige fagskolene i Norge. Fagskolene er geografisk spredt og utgjør en desentralisert utdanningsstruktur tett på lokale og regionale behov. Hvordan kompetanse planlegges for, bygges og tas i bruk i helse- og omsorgstjenestene er en avgjørende faktor for tjenestenes bærekraft, og de offentlige fagskolene bør derfor være en aktiv del av dette arbeidet. Kompetanse må kobles tettere til organisering og utvikling av tjenestene. Samtidig må kompetansen anerkjennes og sikres at den faktisk tas i bruk.

En helsereform som retter blikket mot fremtidige behov, bør anerkjenne potensialet i den yrkesfaglige utdanningsveien. Videre utvikling av høyere yrkesfaglig utdanning vil styrke yrkesfag som karrierevei og bidra til å dekke tjenestenes behov for praksisnær kompetanse.

HØY vil understreke at fremtidens helsetjeneste ikke bare formes av struktur, finansiering og teknologi, men av hvordan vi utvikler og anvender kompetanse.

Fagfolk for en ny tid

St.meld. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid*¹ slår fast at mangel på kompetent arbeidskraft er en av de største utfordringene Norge står overfor. Skal vi lykkes med nødvendig omstilling, må høyere yrkesfaglig utdanning styrkes slik at livslang læring blir tilgjengelig for alle og kompetanse kan bygges der behovene oppstår – i hele landet.

Tall fra Helsedirektoratet viser at det årlig autoriseres flere sykepleiere enn helsefagarbeidere², samtidig som helsefagarbeider er enkeltyrket det mangler flest av i Norge³. Om lag halvparten av elevene fra videregående velger påbygg fremfor lærlingplass⁴. Skal rekrutteringsgrunnlaget styrkes, må helsefagarbeiderfaget fremstå som et yrke med utviklingsmuligheter. Tydelige karriereveier, herunder videreutdanning innen høyere yrkesfaglig utdanning, er en del av løsningen. Stortingsmeldingen understøtter dette, og legger også til rette for at fagskolene skal kunne gi muligheter for videre karrierevei for fagskoleutdannede som ønsker det.

Når utdanning og tjenesteutvikling planlegges hver for seg

I dag planlegges utdanning og tjenesteutvikling i stor grad hver for seg. Kompetansebehov synliggjøres ofte først når mangelen allerede merkes i tjenestene. Offentlige fagskoler er utviklingsorienterte og samarbeider tett med kommuner og helseforetak. Fleksibiliteten gjør det mulig å etablere nye tilbud raskt og møte konkrete behov. Dette er en styrke, men det er ikke tilstrekkelig som langsiktig strategi. Skal helsetjenesten møte fremtidens krav, må utdanning

¹ St. Meld. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid*

² <https://www.helsedirektoratet.no/statistikk/statistikk-autorisert-helsepersonell>

³ <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/analyser-fra-nav/nyheter/bedriftsundersokelsen-2025-norske-virksomheter-mangler-39-000-personer>

⁴ <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/arsrapport-kompetanseloft-2025-utviklingstrekk-og-status-2024/innsatsomrader-for-baerekraftige-helse-og-omsorgstjenester-copy-2/utdanning-og-kompetanse>

kobles tettere til vurderingene av hvordan tjenestene utvikles, organiseres og bemannes. Offentlige fagskoler, med regionalt eierskap og nær samhandling med tjenestene, har et særlig potensial til å bidra tidligere i slike prosesser.

Samtidig vil en presset tjeneste i begrenset grad prioritere kompetanseheving uten tydelige politiske signaler og tilrettelegging. Det er krevende å frigjøre ressurser til utdanning, selv når behovet er åpenbart. Tidligere og tydeligere involvering av fagskolene i tjenesteutviklingen kan bidra til en klarere forståelse av hvilke oppgaver og ansvarsområder utdanningene kvalifiserer til, legge til rette for mer fleksible utdanningsmodeller og sikre at investeringer i kompetanse gir best mulig effekt i tjenestene.

Høyere yrkesfaglig utdanning rolle i en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste

En bærekraftig helse- og omsorgstjeneste forutsetter at hele bredden av personell har utviklingsmuligheter. Offentlige fagskoler gir kompetanseheving uten å forlate arbeid og bosted, og bidrar dermed til rekruttering, stabilitet og beredskap i tjenestene, samt utvikling av fagmiljøer i hele landet.

Digitalisering og velferdsteknologi vil være en sentral del av løsningen, men gevinsten avhenger av hvordan teknologien tas i bruk i praksis. Den daglige bruken vil i stor grad ligge hos fagarbeideren og forutsetter nødvendig kompetanse, slik at teknologien faktisk bidrar til mer effektiv ressursbruk.

Ansvars- og oppgavedeling er et viktig tiltak for å møte rekrutteringsutfordringene i tjenestene. En fagarbeider med videreutdanning skal kunne bidra på et høyere faglig nivå innen pleie og omsorg av pasienter som mottar helsetjenester og sikre helhetlige, koordinerte og trygge tjenester. En helsetjeneste som i større grad bygges nedenfra, forutsetter generalistkompetanse og omstillingsevne. Gradsutdanninger gir kompetanse innen kommunikasjon, samhandling og helhetlig oppfølging. Korte og fleksible tilbud gir samtidig mulighet for rask kompetanseheving når oppgaver endres.

For å få effekt av kompetansehevingen må den anerkjennes i praksis. Studenter melder om varierende forståelse for hvilke ansvarsområder videreutdanning kvalifiserer til, og etterlyser tydeligere anerkjennelse – blant annet gjennom tittelbruk og klarere oppgavefordeling. Uten slik forankring svekkes både motivasjonen for kompetanseheving og tjenestenes evne til å utnytte tilgjengelig kompetanse. Det bør derfor gis tydelige politiske signaler om hvilken rolle fagarbeidere med høyere yrkesfaglig utdanning skal ha i fremtidens oppgavedeling og kompetansestruktur.

Oppsummert

- Kompetanseplanlegging må kobles tettere til tjenesteutvikling lokalt og regionalt.
- Offentlige fagskoler er viktig for rekruttering, stabilitet og beredskap i tjenestene, og tilbyr rask og spesifikk kompetanseheving når oppgaver endres eller nye arbeidsformer innføres.
- Rollen til fagarbeidere med høyere yrkesfaglig utdanning må tydeliggjøres og forankres politisk.